

N:o 149.

Af herrar friherre **A. T. Adelswärd** och **Å. H. Hammarskjöld**,
*i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
ändrad lydelse af §§ 31, 49 och 53 regeringsformen samt
§§ 10 till och med 22 äfvensom §§ 25 och 38 riksdags-
ordningen, så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsord-
ningen.*

Redan i trontalet och sedermera med än större skärpa i Kungl. Maj:ts nådiga proposition om ändringar af nu gällande bestämmelser för valrätt till Riksdagens Andra Kammare framhålles nödvändigheten af en *snar* lösning af den s. k. rösträttsfrågan. Ingen lärer heller vilja bestrida, att denna synpunkt är riktig, men å andra sidan får icke förbises, att om dess *snara* lösning sker på bekostnad af dess *goda och varaktiga* lösning, så blir tidsvinsten endast skenbar och i verkligheten värdelös.

Kungl. Maj:ts proposition innebär visserligen ett tillmötesgående af det omedelbara krafvet på allmän rösträtt, men man söker i den samma förgäfvnes någon tanke på reformens konsekvenser för framtiden, hvilket dock borde utgöra den viktigaste synpunkten vid hvarje stor politisk reform.

Afsikten med en rösträttsreform måste — utom att tillmötesgå berättigade kraf af de nu från rösträtt uteslutna medborgarne — vara icke att befordra ett ensidigt partiintresse, utan att åstadkomma rättvisa och att med rösträttsförändringen såsom ett medel erhålla en representation likskraftigare och bättre representerande alla intressen i

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 57 Häft. (N:o 149). 1

*Rösträtts-
reformens
ändamål.*

staten än den nuvarande, med förmåga att lyckligt genomföra det stora och för samhällets lugna utveckling oundgängliga lagstiftningsarbete, som för hvarje dag som går med allt större fog kräfves. Ur denna synpunkt är Kungl. Maj:ts förslag uppenbarligen icke tillfredsställande. Det ersätter ett befintligt missförhållande med ett nytt sådant, det gör Andra Kammaren till en ensidig partirepresentation, det försvårar i stället för underlättar samarbetet mellan kamrarna, det försvagar i stället för stärker Riksdagen betraktad såsom en organisk enhet, hvilken måste såsom sådan kunna funktionera.

Med den erfarenhet, som redan nu vunnits, om svårigheterna att åstadkomma ett tillfredsställande samarbete mellan kamrarna kan med visshet förutses, att riksdagsarbetet efter en sådan reform än mer än förut kommer att lida af onaturliga kompromisser till oöfverskådlig skada för en sund utveckling och ett praktiskt reformarbete.

Kungl. Maj:ts förslag innebär icke ett afslutadt helt; det skall knappast hinna tillämpas, förr än ett nästa steg skall och måste tagas i riktning mot en författningsändring och öppet eller på omvägar komma kraftiga ansträngningar att göras för att undergräfvat Första Kammarens nuvarande grundlagsenliga befogenhet och ställning inom Riksdagen. Att finna hvilka vapen, som i denna kamp komma att användas, är icke svårt, och ingen kan heller gärna hysa tvekan om hvilken som slutligen går segrande ur den striden, om den också kommer att räcka i årtatal. Det blir en bitter samhällskamp och en stor olycka för vårt politiska lif och för vårt lands sunda utveckling. Minst af allt kan en lösning, som ställer dylikt i utsikt, kallas för en »ärlig rösträttsform», och utan all jämförelse att föredraga måste väl det vara att taga steget fullt ut och samtidigt med införandet af allmän rösträtt förskaffa landet en äfven i andra afseenden ändamålsenlig på rättfärdighetens grund byggd lifskraftig författning. Det är icke för djärft att antaga, att Första Kammaren med de erfarenheter, den förut på andra områden skördat af »status quopolitikens» faror, skall kunna besluta sig för att i detta hänseende energiskt sluta sig till Andra Kammarens uppriktiga framstegsvänner. Det vore icke allenast fördelaktigast för samhället i sin helhet utan äfven för Första Kammaren själf, om den bidroge till genomförandet af reformer, som ändock komma att framtingas under år af stillastående i lagstiftningsarbetet, af strid och bitterhet och genom så dåliga medel som anslagsvägran och våldsamma ändringar i skatteväsendet m. m., hvartill möjligheter i de gemensamma vote- ringarne gifvas.

Hufvudändamålet med det i denna motion framställda förslaget är att söka i samband med allmänna rösträttens införande få sådana ändringar i riksdagsordningen vidtagna, hvarigenom ofvan omnämnda missförhållanden förekommas, att söka åstadkomma något bättre och fullständigare i stället för det i flera hänseenden mindre tillfredsställande och ofullständiga, som i Kungl. Maj:ts proposition erbjudes. Det torde få anses så mycket mera berättigadt att göra ett sådant försök, sedan den socialdemokratiska gruppen inom Andra Kammaren ingifvit en särskild rösträttsmotion, hvilket gifvit vid handen, att icke heller från detta håll Kungl. Maj:ts förslag anses tillfredsställande och att sålunda den af Kungl. Maj:t inslagna vägen att lösa rösträttsfrågan, som redan förut saknat stöd i någon allmännare mening i Första Kammaren, icke heller kan påräkna erforderlig anslutning i Andra Kammaren annat än under kompromissens form.

*Förslagets
hufvud-
ändamål.*

Såsom ett önskemål har vid förslagets uppgörande iakttagits, att de ändringar som vidtagas i möjligaste mån ansluta sig till och få utgöra en utveckling af nu bestående förhållanden och — i hvad beträffar Andra Kammaren — att redan utarbetade föreliggande förslag i tillämpliga delar användas.

En af grunderna för 1866 års representationsform, tvåkammar-systemet, hvarigenom riksdagen uppdelats i tvenne sinsemellan lika berättigade organ, är i två hänseenden väsentligen inskränkt nämligen beträffande de gemensamma utskotten och de gemensamma voteringarne i bevillnings- och anslagsfrågor.

*Nvarande
författningen.*

I sistnämnda fall kan Riksdagen sägas funktionera såsom en enkammarrepresentation, hvilket ock är händelsen i förstnämnda fallet med den inskränkning, som ligger däruti, att den af färre ledamöter bestående Första Kammaren tillsätter samma antal utskottsplatser som den Andra Kammaren och sålunda i detta fall tillerkänts ett relativt till ledamotsantalet större inflytande. Beträffande alla andra frågor, således i alla lagstiftningsfrågor, vid hvilkas afgörande kamrarne hafva ömsesidig absolut vetorätt, måste däremot tvåkammar-systemet betraktas såsom till sina yttersta konsekvenser genomfördt.

*Tvåkammar-
och enkam-
marsystemet.*

Svenska folket kan rent af sägas i lagstiftningsfrågor företrädt af två representationer, utrustade med lika makt och myndighet — båda, fast efter olika grunder folkvalda — och följden af detta förhållande kan lätt blifva, att lagstiftningsarbetet inom vissa områden praktiskt sedt afstannar eller resulterar uti mer eller mindre otillfredsställande kompromisser framtvingade af med hufvudfrågan icke samman-

hängande förhållanden, som den ena eller andra kammaren betjänar sig af för att utöfva tryck på den andra.

Att detta icke har i någon oroväckande grad inträffat, måste bero på kamrarnes hittillsvarande sammansättning, i det att uppdelningen uti strängt begränsade politiska partier icke i afsevärd utsträckning förekommit. De intresse-motsatser, som förefunnits, hafva företrädesvis haft afseende på ekonomiska förhållanden och endast i ringa grad på rent sociala och politiska och hafva dessutom varit tämligen likformigt företrädda inom båda kamrarna.

Riksdagens
förändrade
sammansättning.

Underkastar man emellertid kamrarnes karaktär, från representationsförändringens genomförande tills nu, en granskning, skall man icke undgå att finna hvilken afsevärd förändring i desammas sammansättning så småningom försiggått. Det är också lätt förklarligt, huru detta måst äga rum.

Andra
Kammarens
karaktär.

Andra Kammarens valmän hafva genom penningevärdets successiva sjunkande icke allenast blifvit flera till antalet, utan så småningom upptagit i sig ett alldeles nytt element — industriarbetarnes klass — som särskildt i städerna, men äfven i allt flera landtvalkretsar kommit att utöfva ett afgörande inflytande på valens utgång och reducerat antalet af de med Första Kammarens majoritetsparti i mångt och mycket liktänkande, förut förhärskande mindre jordbrukets representanter. Genom våldsamt agitation och genom den gynnsamma jordmån, som ett på verkliga och förmenta grunder alstradt missnöje hos arbetarne beredt socialismen — har denna gjort kolossala landvinningar, hvarigenom det socialistiska partiet blifvit efter kort tid rikligt representeradt i kammaren. Det liberala partiets svaghet nödgas detta, ehuru uppblandadt med moderata element, att förena sig med socialisterna. Andra Kammaren kan med hänsyn till den sålunda uppkommande majoriteten politiskt sedt karaktäriseras såsom *liberal-radikal*.

Första
Kammarens
karaktär.

Den första Första Kammaren upptog i sig från den gamla ständsrepresentationen ett flertal personligheter med åsikter och uppfattning öfverensstämmande med den i bästa mening upplysta frisinthet, som karaktäriserade midten af förra århundradet. De voro till sin politiska ställning ofta hvad som nu skulle benämnas »vildar», och någon egentlig partibildning föreföregående förekom knappast. Först genom de upprifvande tullstriderna uppstod en verklig skarpt afgränsad partibildning med ty åtföljande partidisciplin, och fosterlandets framtida väl anse det härskande partiets ledande viljor bero framför allt af ett långt drivvet tullskydd samt försvarets stärkande, äfven med de största uppoffringar. Det liberala »intelligenspartiet» har smält ihop till en så obetydlig grupp,

att denna vid omröstningarne föga betyder. Kammarens generella skaplynne torde kunna betecknas såsom *starkt konservativt*.

Så är ställningen nu. Huru kan den väntas blifva, om Kungl. Maj:ts rösträttsförslag genomföres?

Inverkan af Kungl. Maj:ts rösträttsförslag.

Valmanskåren kommer att ökas med ett antal motsvarande ungefär två gånger det nuvarande, och de nytillkomna två tredjedelarna utgöras af de medborgare, hvilkas förmögenhetsförhållanden förhindrat dem att enligt nu gällande rösträttsbestämmelser utöfva rösträtt d. v. s. de socialt och ekonomiskt lägst stående samhällsklasserna eller med andra ord till allra största delen — kroppsarbetarne. Det vore för mycket begärdt af dessa nya väljare, att de icke skulle — äfven i bästa afsikt att befordra statens och det allmännas bästa — komma att vid utöfvandet af sin nyförvärfvade rösträtt oafsiktligt påverkas af sträfvan att framför allt befordra sina egna klassintressen.

Till antalet utgöra dessa nytillkommande valmän, jämte de förutvarande tillhörande samma klass, en så öfverväldigande majoritet, att de gamla valmännen få hart när intet att säga — man har t. o. m. beräknat, att dessa senare skulle kunna bibehålla röstöfvervikt endast i två af landets 230 valkretsar! Den på detta sätt tillkomna Andra Kammaren skulle till en öfvervägande del komma att utgöras af representanter för det radikala arbetarepartiet och socialisterna vid sidan af en obetydlig grupp konservativa. De moderata och liberala elementen komme inom kort att praktiskt sedt försvinna ur kammaren — erfarenheten af majoritetsval pekar så tydligt åt detta håll, att en sådan profetia svårligen kan jäfvas.

Andra Kammarens blifvande majoritet.

Alltså, genom införande af allmän rösträtt till Andra Kammaren med tillämpning af majoritetsvalprincipen kommer den redan nu mycket utpräglade intressemotsättningen hos de respektive kamrarnes rådande majoritetspartier att ytterligare skärpas, svårigheten att uppnå eniga beslut att ökas och lagstiftningsarbetet att i hög grad försvåras.

Spänningen mellan kamrarne.

En väsentlig ändring af endast endera af representationens organ, en reformering, medförande en genomgripande rubbning i blott den ena kammarens karaktär kan icke företagas utan risk att förrycka möjligheterna för Riksdagen i dess helhet att tillfredsställande funktionera. Äfven den bästa rösträttsreform blir på så sätt genomförd snarare till skada än till gagn. För litet torde denna sida af saken hittills hafva beaktats, och man torde tryggt kunna fastslå den grundtanken,

Förändring af ena kammaren nödvändig för vissa ändringar i öfrigt.

att en reform, medförande en väsentlig ändring af den ena kammaren, icke bör företagas, om icke vederbörlig hänsyn tages till att en sådan reform, som däraf kan betingas, vidtages jämväl i

Grundsats 1.

afseende å medkammaren och att i sammanhang härmed nödig förändring beträffande kamrarnes inbördes befogenhet och gemensamhetsarbete åstadkommes.

Denna grundsats betingar, att frågan om införandet af allmän rösträtt till Andra Kammaren icke, såsom hittills, föreslagits behandlas isoleradt såsom en angelägenhet inverkande endast på denna kammare, utan, om med dess lösning något för framtiden bestående och af verkligt värde skall vinnas, måste den gifvas en större omfattning och såsom en ovillkorlig följd medföra vissa andra förändringar af hela representationen.

Rösträttsfrågans omfattning.

Frågan kan sålunda anses sönderfalla i tre särskilda sinsemellan sammanhängande frågor, nämligen: förändringar af Första och Andra Kammaren hvar för sig samt förändringar i kamrarnes inbördes förhållande.

Valsätt.

Af gemensam betydelse för alla tre frågorna är, att finna det valsätt, som i möjligaste mån förhindrar en ensidig sammansättning och sådant partivälde, som icke är påkalladt af inom folket verkliga förefintliga förhärskande åsikter.

Proportionella val.

Att det hittills allmänt använda från äldre tider nedärfda valsättet icke är eller kan vara rättvist, detta förnekas af ingen. Endast vanans makt öfver tanken kan förklara, att civiliserade folk alltjämt nöja sig med en valmetod, som, fullt objektivt betraktad, måste förefalla hvar och en absurd, då man betänker att alltid en del stundom ända till hälften af väljarne förmenas allt inflytande på valets utgång och sålunda faktiskt blifva orepresenterade. Huru obestridda detta valsätts brister än äro, äro tankarne dock så mycket mer delade, om hvad som bör sättas i detsammes ställe. Klassval under olika former kunna tänkas och hafva föreslagits, men de lida alltid af den svagheten, att på sådan grund åstadkomna valkorporationer icke äro stabila och att några bestämda klasskillnader i de moderna samhällena icke finnas och, man kan tillägga det, icke böra finnas. Fastmer bör utvecklingen gå i riktning att utjämna klasskillnaderna, och valkorporationen bör vara hela folket med ett stort statsintresse dominerande de små klassintressena. Men äfven om sättet, hur det stora gemensamma statsintresset bäst bör tillgodoses, förblifva alltid åsikterna delade, och det är dessa olika åsikter, som i en verklig folkrepresentation böra vara förhållandevis riktigt företrädda. Bäst tillgodosedt har detta villkor obestriddligen blifvit genom den så kallade proportionella valmetoden, redan nu sedan årtal tillbaka med fördel tillämpad i mer och mindre lyckade former för många slag af representantval. Men dessvärre har proportionalismens

idé hos oss blifvit impopulär! De i grunden konservativa svenskarne rygga tillbaka för att införa nyheter; äfven den bästa idé har föga utsikt att slå igenom, om man icke kan hänvisa till dess tillämpning i årtal af andra folk. Långt efter alla västerländska folk stå vi nu ändtligen inför allmänna rösträttens tillämpande äfven hos oss, och då tvekar man att taga steget fullt ut och förbinda denna reform med införandet af ett rättfärdigt valsätt. Och märkligast af allt, de som främst häfda denna uppfattning äro de, som älska att kalla sig liberaler, som på sin fana föra praktiska reformer och nationell samling! En liberalism, som i detta afseende endast har namnet kvar, men glömt det ordets innebörd, nämligen rättvisa och likhet åt alla och kamp mot allt förtryck, från hvilket håll och från hvilket parti det än månne komma.

Mycket har skrivits för och emot proportionalismen, och de motsatta åsikterna äro allom bekanta, men likväl torde icke kunna undgås att i detta sammanhang i korthet bemöta några af de förnämsta invändningarne emot proportionella val.

Det påstås, att med denna nya valmetod ändock icke rättvisa vinnes och att den i praktiken icke verkar såsom i teorien beräknas. En framstående matematiker har gjort sig mycken möda att framdraga alla de fall, där så kan inträffa och att matematiskt bevisa detta. Han kan dock icke bevisa, huru ofta sådana fel *verkligen* komme att uppstå eller ens om de kunna tänkas inträffa så ofta, att de väsentligt komme att inverka på valens utgång i stort sedt. Det är all sannolikhet för att så icke blefve fallet. Gärna må medgifvas, att den nya metoden icke är felfr, men man kan i allmänhet icke begära, att samhällsinstitutioner skola kunna funktionera med matematisk noggrannhet eller att samhällsreformer skola kunna lösas såsom matematiska problem. Det gäller för öfrigt icke för systemets motståndare att bevisa detta, som ingen har bestridt; de måste kunna visa, att systemet är sämre eller åtminstone att det icke är bättre än det nuvarande, först då finnes skäl att bibehålla detta. Men en sådan bevisning måste ligga inom det omöjligas område, ty om det också villigt erkännes, att den proportionella valmetoden stundom kan komma att lämna i något afseende oriktiga resultat, så är däremot majoritetsvalet *alltid* felaktigt, i det att vid hvarje val ett visst, stundom ända till hälften uppgående antal röster *måste* blifva värdelösa. Att intresset för det politiska lifvet måste af ett sådant missförhållande slappas, och att bitterhet skall födas hos alla dem, som på förhand veta, att de sakna allt inflytande, är så uppenbart, att det knappast behöfver påpekas, liksom att det måste menligt inverka på den politiska moralen hos riksdagsmännen, hvilka såsom kandidater utsättas för en

*Invändningar
mot och skäl
för propo-
rionalismen.*

för mångas karaktär allt för svår frestelse att dagtinga med sina åsikter för att blifva vissa valmän till behag. Att kunna motverka dessa missförhållanden är en af proportionella valsättets största förtjänster.

Vidare säges, att valsättet är inkrångladt och svårfattligt. Detta är beträffande själfva rösträttens utöfvande icke sant — den där icke har förmåga eller intresse nog att sätta sig in i hvad härför erfordras, han är icke värd sin rösträtt. Att icke alla kunna förstå de matematiska grunder, efter hvilket systemet är uppgjordt, är oväsentligt. Alla förstå icke t. ex. grunderna för beskattningsväsendets olika former och likväl betvivlar ingen af den anledningen sin debetsedels riktighet eller söker däruti ett skäl att undandraga sig sin skatteplikt.

Det torde i detta sammanhang böra framhållas, att den allsidiga kritik, som den kungl. kommitténs för proportionellt valsätt förslag varit föremål för och den lifliga diskussion, det gifvit anledning till, äfvensom de senaste årens erfarenheter från utlandet, gifvit uppslag till förbättringar, hvilka lämna full förvissning om, att en lättfattlig och enkel metod kan åstadkommas, isynnerhet om någon eftergift medgifves på den matematiska noggrannheten till förmån för den praktiska tillämpningen.

De stora valkretsarne, svårigheten med valmötena och kostnaderna för valagitationen äro olägenheter, som minskas, ja, upphävas genom tillvaron af lätta kommunikationer och pressen; att dylikt framhålles såsom olägenheter, smakar väl mycket af de obotfärdigas förhinder. Redan under nuvarande förhållanden torde i flertalet fall valmännens personliga bekantskap med kandidaterna icke vara att räkna med — det är pressen och valagitationen, som göra dem kända, och förhållandena i detta hänseende blifva i hvarje fall oförändrade.

En dålig tröst vilja anhängarne till Kungl. Maj:ts förslag gifva i det af dem påstådda förhållandet, att olika åsikter skulle komma att blifva i ungefär samma förhållande representerade i kammaren bildad genom majoritetsval som genom proportionella val. Den ena åsikten blefve representerad i en valkrets, den andra i en annan, lika godt hvad valmännen i hvarje särskild krets önskade, minoriteteten på ett ställe finge nöja sig med majoritetens val på ett annat. Men om verkligen samma resultat uppnås på båda sätten, hvilket lärer på goda grunder kunna betvivlas, så kan det näppeligen råda tvekan om, att det rättvisaste och i principen riktigaste är att föredraga, och detta förhållande blefve alltså ett skäl för, icke emot proportionalismen.

Man har velat misstänkliggöra proportionalismen såsom endast utgörande en förhatlig garanti mot en verklig effektiv rösträttsreform.

*Proportions-
val icke huf-
vudsakligen en
"garanti".*

Afser man med en sådan att åstadkomma en partirepresentation och icke en verklig folkrepresentation, endast då är anmärkningen grundad, ty denna princip innebär verkligen en garanti — den enda berättigade — nämligen *för* rättfärdighet och *mot* partiförtryck.

Slutligen säges: äro proportionella val rättvisa och ändamålsenliga till Andra Kammaren, så äro de det ock till den Första. — Detta är obestriddigen en riktig invändning, och därför bör också denna valmetod införas jämväl vid val till Första Kammaren och i sammanhang därmed äfven vid utskottsvalen inom Riksdagen.

Proportionella val till Första Kammaren.

Men icke ens denna verkligen befogade invändning torde vara den väsentligaste. Så som vinden för tillfället blåser »går det icke»! — Det är för många det verkliga skälet. Detta är emellertid icke något sakskäl och redan af denna anledning dåligt och förkastligt; det skulle därtill falla af sig själf, om blott alla de, som af detta s. k. skäl påverkats att dagtinga med sin öfvertygelse, följde denna i stället för opinionens bedrägliga tryck och följaktligen sade »det skall gå».

Oppportunitets invändning.

Efter de sista nyvalen till Andra Kammaren har ofta framhållits, hurusom dessa skulle hafva gifvit ett otvetydigt vittnesbörd om, att folkets flertal vore emot proportionella val. Någon statistik, hvarmed ett sådant påstående kunde bevisas, föreligger icke och, äfven om så vore händelsen, förlorade ett sådant bevis all betydelse, då det icke längre är fråga om proportionella val till blott Andra Kammaren — hvilket utgjorde förutsättningen vid förenämnde val — utan det enligt nu föreliggande förslag gäller en fråga af betydligt större räckvidd.

Man torde alltså såsom en andra grundsats för reformen kunna anteckna: *Grundsats 2.*

att proportionellt valsätt bör införas för alla val till Riksdagen och vid utskottsval inom densamma.

För att en rösträttsreform skall kunna få framtida bestånd och resultera i en arbetsduglig lagstiftande församling, kan den under för handenvarande förhållanden svårligen tänkas genomförd annat än i hufvudsak i det sammanhang och efter de grunder, som här ofvan angifvits. —

Rösträttsreformens framtida bestånd.

Utgående från att nu uttalade grundsatser äro riktiga, återstår att behandla de detaljbestämmelser, som med tillämpning af desamma erfordras för de särskilda frågornas slutliga lösning.

Detaljförslag.

Andra Kammaren.

Till grund för denna kammares omorganisation läggas beträffande *Rösträtten* och *Valbarheten* bestämmelserna i Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen af den 21 febr. 1906;

Valsättet och hvad därmed sammanhänger bestämmelserna i Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen af den 27 januari 1905, dock med det tillägg i afseende på valkretsindelningen, att län med stort yttinnehåll må kunna delas i flera valkretsar med bibehållande af den begränsning, att minst tre riksdagsmän skola väljas i hvarje valkrets och med de förenklingar af det proportionella valsättet, hvartill en förnyad utredning kan gifva anledning och som fastställas genom särskild af Konung och Riksdag antagen vallag.

Utan afgifvande af något detaljeradt förslag till valkretsindelning hänvisas till det förslag, som finnes intaget i den af herr Emil Svensén afgifna reservationen till 1902 års rösträttskommittés betänkande såsom i hufvudsak antagligt.

Första Kammaren.

Vid reformeringen af denna kammare måste vederbörlig hänsyn tagas till, att den icke förlorar sin karaktär af ett öfverhus, utan bibehåller sin uppgift att förhindra förhastade beslut och allt för häftiga omkastningar och systemskiften, hvilka kunde menligt inverka på samhällets lugna och planmässiga utveckling och framåtskridande. Hufvudvillkoren för att åt öfverhuset i en tvåkammarrepresentation bibehålla förmågan att i tillräcklig utsträckning utöfva ett sådant inflytande torde kunna sammanfattas på följande sätt:

- a) längre mandat än för den Andra Kammaren,
- b) kontinuitet, så att endast en del, icke hela kammaren, omväljes samtidigt,
- c) inga arfvoden, äfvensom rätt till afsägelse,
- d) högre ålder- och förmögenhetscensus för valbarhet,
- e) viss förmögenhetscensus för rösträtt.

Minsta möjliga förändringar.

Några förändringar af med hänsyn till ofvannämnda grundvillkor nu gällande bestämmelser erfordras icke, annat än i den mån sådana blifva en nödvändig följd af införandet af proportionella val, hvilka

återigen måste införas för att få en rättvis tillämpning inom hela Riksdagen af denna princip och för att äfven inom denna kammare motverka, att något visst parti får en förhållandevis för stor maktöfvervikt.

Den nuvarande mandattiden, 9 år, torde kunna betecknas såsom synnerligen lång, och en förkortning af densamma skulle säkerligen icke verka ofördelaktigt på kammarens sammansättning och blir nödvändig genom införandet af proportionellt valsätt, hvilket icke tillstodjer fyllnadsval, såsom nu sker. Enligt Sveriges officiella statistik (valstatistik XV 1900—1902) uppnår på grund af dödsfall och frivillig afgång medellängden af ett mandats varaktighet icke på långt när den normerade tiden af 9 år, utan är för tiden 1866—1894 (tre nioårsperioder) i medeltal 6, 5 år.

Då valet enligt proportionell valmetod icke mer än en gång för hvarje period och valkrets kan äga rum, och då alla valkretsens platser på en gång besättas, måste man, i stället för genom enstaka fyllnadsval, försäkra sig mot luckor, uppkomua genom riksdagsmäns afgång under valperioden, på samma sätt, som enligt Kungl. Maj:ts förslag till proportionella val till Andra Kammaren skulle äga rum. Oaktadt alltså ställföreträdare finnas, torde icke mandaten böra sättas längre än till 6 år.

Landets valkretsar indelas i sex distrikt. Denna indelning sker så, att så nära som möjligt samma antal riksdagsmän kommer på hvarje distrikt. Val förrättas hvarje år inom ett distrikt, så att nyval för omkring en sjättedel af kammaren sålunda årligen äger rum.

Reglering af hvarje valkrets tillkommande antal riksdagsmän företages hvart tolfte år af Kungl. Maj:t, och i särskild vallag intagas bestämmelser om huru förfaras skall, då ökning eller minskning i folk-mängden eller tillkommande ny valkrets föranleder förändring i förutvarande antal riksdagsmän för någon valkrets.

För tillämpandet af den proportionella valmetoden till Första Kammaren kunna två olika vägar väljas. Antingen kan med bibehållande af de nuvarande valkorporationerna — landstingen och stadsfullmäktige — den proportionella valmetoden vid riksdagsmannaval af dessa användas eller ock kan principen utsträckas längre, ända till urväljarne.

Emot det första alternativet kan icke utan skäl invändas, att valmetodens principer på så sätt tillämpade icke komma till sin fulla rätt och att de demokratiska intressena med en sådan proportionell valmetod till Första Kammaren måhända icke skulle anse sig uti proportionellt

*Mandattid
och val-
kretsar.*

Alternativ 1.

valsätt till båda kamrarna få ersättning nog för uppgifvande af de af dem påyrkade majoritetsvalen till den andra.

En sådan inskränkning af den proportionella valmetoden till Första Kammaren medför emellertid vida öfvervägande fördelar, nämligen

att tillämpningen blir enkel,

att valet är byggt på en förut befintlig grund med bibehållande af nuvarande institutioner, vid hvilka de flesta vilja fasthålla,

att den möjliggör kammarens bildande af de samhälls-element, ur hvilka ett öfverhus bör utgå, och hvilka icke annat än undantagsvis kunna påräkna platser i Andra Kammaren.

En så begränsad tillämpning af proportionellt valsätt till Första Kammaren samtidigt med ett mera fullständigt genomförande af det-samma till Andra Kammaren icke allenast berättigar till utan påfordrar, att olikheten i detta hänseende på något sätt utjämnas, hvilket här nedan föreslås i form af förändringar i kamrarnes ömsesidiga befogenhet och inbördes förhållande, förändringar, som därjämte hafva det goda med sig att underlätta samarbetet mellan kamrarna.

För att valet skall kunna ske proportionellt fordras en sådan valkretsindelning, att ett visst minimiantal riksdagsmän väljas i hvarje valkrets. Om detta minimital sättes till tre, hvilket torde vara det minsta möjliga — komma alla de nuvarande landstingen utom ett att utgöra en valkrets, men af städerna för närvarande endast Stockholm och Göteborg. De städer, som äro berättigade att välja egna riksdagsmän till ett mindre antal än tre, för närvarande Malmö, Norrköping och Gäfve såväl som Gottlands läns landsting, hvilket senare endast har att välja två riksdagsmän, borde, om principen skulle konsekvent genomföras, rätteligen sammanföras med andra landsting för att kunna deltaga i de proportionella valen. Någon praktisk betydelse kan det emellertid icke tillmätas, om undantag göres för sådana städer och landsting, som utse mindre än tre riksdagsmän, hvarigenom några få riksdagsmän fortfarande komme att väljas efter det gamla valsättet. De svårigheter beträffande valkretsindelningen och andra olägenheter, som blefve en följd af ett pedantiskt genomförande af principen i detta hänseende, talar för att frångå densamma, så att valkretsar, som icke äga välja fler än två riksdagsmän, få utse dem efter nu gällande valsätt.

Alternativ 2.

Det andra alternativet med en vidsträcktare användning af den proportionella valmetoden eventuellt ända till de primära väljarne kan tillämpas, antingen

a) med bibehållande af landsting och stadsfullmäktige såsom valkorporationer, hvarvid icke allenast dessa proportionellt utse riksdagsmännen, utan landstingsmännen af elektorerna respektive stadsfullmäktige väljas efter samma metod, och slutligen äfven elektorer och stadsfullmäktige utses proportionellt, antingen med bibehållande af nuvarande kommunala rösträttskala eller med förändring af densamma, eller

b) att valen ske genom särskilda nyorganiserade valkorporationer bestående af elektorer, som proportionellt utses af de nuvarande primära väljarne eller af valmän, hvilkas rösträtt begränsas efter ålders- eller förmögenhetscensus, eller slutligen

c) att dessa sistnämnda valmän direkt och proportionellt välja riksdagsmän, antingen efter graderad röstskala eller efter hufvudtal.

Mot alla dessa möjligheter kan anmärkas, att de nödvändiggora mycket genomgripande förändringar af nu bestående förhållanden och föranleda, åtminstone hvad beträffar den form, som under punkt a) upptages, vallagar af ytterst komplicerad beskaffenhet. Vid dessas uppgörande komme — särskildt om de primära väljarnes proportionella val skulle grundas på en graderad röstskala — att uppstå svårigheter, hvilka visserligen kunna öfvervinnas, men det synes vara fara värdt, att ett så inrättadt valsätt skulle visa sig i praktiken för inveckladt och föga tillfredsställande. De under punkterna b) och c) upptagna möjligheterna förefalla på grund af större enkelhet mera tilltalande, men torde innebära en för radikal reform för att hafva utsikt till framgång och lida dessutom af den betänkliga svagheten att nödvändiggora nya bestämmelser om viss census för de röstande, bestämmelser, hvilka alltid måste blifva mer eller mindre godtyckliga och af beskaffenhet att nödvändiggora tidsödande utredningar, hvarigenom rösträttsfrågans lösning skulle fördröjas.

En svaghet, som vidlåder det nuvarande valsättet till Första Kammaren, är, att det ytterst är beroende af den kommunala rösträtten, som icke är grundlagsenligt fastslagen, utan kan genom ändring i allmän lag förändras. En reform af Första Kammaren bör därför innefatta, att bestämmelser om de primära väljarnes behörighet gifvas grundlags natur. Första Kammaren blir eljest en byggnad hvilande på en rörlig grund. Genom den nu föreslagna åtgärden vinnes samtidigt den fördelen, att af andra anledningar tilläfventyrs önskliga och nödvändiga förändringar af den kommunala rösträttslagstiftningen kunna företagas utan att inverka på Första Kammarens sammansättning.

Af ofvan angifna skäl torde det förstnämnda alternativet, enligt

hvilket landsting och stadsfullmäktige bibehållas såsom valkorporationer och inom hvilka den proportionella valmetoden komme till användning, vara att föredraga.

Grunderna för Första Kammarens organisation kunna alltså sammanfattas i följande hufvudpunkter:

Antal ledamöter: oförändradt — 150 stycken.

Valbarhet: nuvarande bestämmelser oförändrade.

Valkorporationer: de nuvarande, landstingen och stadsfullmäktige. Dessa tillsättas fortfarande såsom nu sker, och bestämmelserna härför gifvas i så måtto grundlags natur, att, om den kommunala rösträtten framdeles kommer att ändras, detta icke får inverka på valen till Första Kammaren. Om sådana ändringar blifva inverkan på landstings och stadsfullmäktiges sammansättning, skola dessa för val af riksdagsman till Första Kammaren ersättas med särskilda valkorporationer till bildning och sammansättning fullkomligt öfverensstämmande med nämnda institutioner, såsom de nu äro. — Erforderliga detaljbestämmelser för valen intagas för framtida efterrättelse i vallagen.

Valsätt: landsting och stadsfullmäktige välja proportionellt efter samma grundsatser som för valen till Andra Kammaren och hvilka fastställas i vallagen. Dock må stad eller landsting, som har att välja färre än tre riksdagsmän, fortfarande välja dessa efter majoritetsvalprincipen, intill dess de på grund af ökad folkmängd berättigas välja tre eller flera.

Valkretsindelningen fastställes i vallagen så, att hvarje landstings område och hvarje stad, som icke tillhör landsting, utgör en valkrets. Valkretsarne skola indelas i sex valdistrikt på sådant sätt, att hvarje valdistrikt kommer att omfatta valkretsar, som tillsammans hafva att välja en sjättedel af hela antalet riksdagsmän d. v. s. 25 riksdagsmän, eller så nära detta antal som en sådan uppdelning tillåter.

Vallagen stiftas af Konung och Riksdag.

Ändringar uti kamrarnes ömsesidiga befogenhet och gemensamhetsarbete inom Riksdagen.

*Enkammar-
och två-
kammar-
system.*

Redan här ofvan har framhållits det egendomliga förhållandet med vår författning, att Riksdagen i vissa fall fungerar såsom en enkammar-, i vissa andra såsom en tvåkammarrepresentation. I sistnämnda fall är systemet i dess yttersta konsekvenser tillämpadt, så att kamrarne

hafva ömsesidigt absolut veto i icke allenast alla grundlags- utan äfven i alla andra lagstiftningsfrågor. Om två ytterlighetspartier äro representerade hvar och ett med en stark majoritet i hvardera kammaren, måste allt lagstiftningsarbete blifva synnerligen svårt. — Detta har delvis redan visat sig vara händelsen och måste blifva det i än högre grad, då genom allmän rösträtts införande till Andra Kammaren denna kammares majoritetsparti blir än starkare och till sin politiska ståndpunkt ännu mer aflägsnad från Första Kammaren. Äfven om förhållandet i viss mån mildras genom tillämpningen af det proportionella valsättet i båda kamrarna, kommer spänningen mellan dessa dock otvifvelaktigt att blifva så stark, att lagstiftningsarbetet och landets jämna framåtskridande och utveckling kommer att lida, om icke åtgärder däremot vidtagas. Å andra sidan torde med skäl kunna anmärkas däremot, att *alla* bevillningsfrågor omedelbart och utan någon inskränkning för närvarande kunna genom gemensamma voteringar afgöras. En reglering af dessa förhållanden för åstadkommande af nödig jämnvikt inom Riksdagen torde därför få betraktas såväl berättigad som högst behöflig, och det naturligaste sättet härför är, att för vissa fall förvandla kamrarnes *absoluta* veto till ett *suspensivt* veto, som under vissa villkor utsträcker användningen af gemensam votering och omvänt gör nu medgifven rätt till omedelbar gemensam votering i visst fall inskränkt.

Närmare bestämdt skulle detta åstadkommas på följande sätt:

För lagstiftningsfrågor:

a) Frågor af *grundlagsnatur* skola behandlas och afgöras efter samma grunder, som nu äro gällande.

b) Alla andra frågor, som i blott *en* kammare antagits, skola afgöras genom gemensam votering, *om* i medkammaren *för* förslaget afgifvits ett antal röster motsvarande minst en fjärdedel af kammarens hela ledamotsantal, och *om* efter ordinarie nyval till Andra Kammaren samma fråga ånyo upptagen fortfarande i ena kammaren oförändrad antages, och i den andra uppnår minst samma minoritet för bifall.

För bevillningsfrågor:

c) Bestämmelser om progressiv inkomstskatt, eller om höjandet af det bevillningsfria existensminimum, eller om skattefria afdrag för viss del af upptaxerad inkomst, som endast vinner ena kammarens bifall, afgöres på samma sätt, som ofvan under b) sagts om andra lagförslag.

Exempel.

Exempel:

Antal ledamöter.

I Första Kammaren	150, $\frac{1}{4}$	däraf = 38.
I Andra Kammaren	230, $\frac{1}{4}$	„ = 58.
I Riksdagen	380.	

Af nedanstående framgår röstfördelningen i de båda kamrarne, då endast *minsta* tillåtna minoritet uppnåtts för att en fråga skall genom gemensam votering kunna afgöras, och minsta antal röster i medkammaren afgifvits för att förslaget skall kunna genomföras:

Som afslagits i Första Kammaren

röster i	Första Kammaren,	Andra Kammaren,	Riksdagen
för bifall	38	153	191
för afslag	112	77	189
	<u>150</u>	<u>230</u>	<u>380</u>

Som afslagits i Andra Kammaren

röster i	Första Kammaren,	Andra Kammaren,	Riksdagen
för bifall	133	58	191
för afslag	17	172	189
	<u>150</u>	<u>230</u>	<u>380</u>

Såsom ytterligare skydd mot en tillfällig majoritet kan ifrågasättas en föreskrift gående ut på att majoriteten vid sådan gemensam omröstning skall uppgå till ett visst bestämdt röstetal, men praktiskt sedt torde en sådan bestämmelse vara öfverflödig.

*Icke
enkammar-
system.*

Mot den sålunda föreslagna regleringen af hittills gällande föreskrifter beträffande kamrarnes inbördes förhållande invändes, att det skulle leda till ett enkammarssystem. En sådan uppfattning är dock i högsta grad öfverdrifven.

Om man icke vill medgifva, att allmän rösträtt införes till Andra Kammaren annat än i förening med ett rättfärdigt valsätt d. v. s. med proportionella val, måste man också, såsom den politiska situationen nu är, vara beredd att gifva något i utbyte för den eftergift, som därför

kräfvades af Andra Kammarens nuvarande majoritet. Endast proportionella val till Första Kammaren, åtminstone i så inskränkt form som här ofvan föreslagits, äro härför icke tillfyllest.

Det lär svårigen vara möjligt att finna hvad som därutöfver erfordras annat än uti modifikationer af Första Kammarens nuvarande sammansättning eller befogenhet inom riksdagen eller af dessa båda faktorer i förening. Må vara att en sådan modifikation medför i viss mån en »demokratisering» äfven af Första Kammaren, och att man vid ett flyktigt betraktande frestas till den tanken, att en demokratisering af Andra Kammaren borde snarare föranleda en alldeles motsatt utveckling af den Första. En sådan åt andra hållet gående utveckling skulle emellertid endast leda till författningskonflikter till skada för hela vårt politiska lif.

Här gäller det icke att demokratisera Första Kammaren, *därför* att en förändring i sådan riktning sker med Andra Kammaren — tvärtom, man önskar förekomma en för författningen i dess helhet skadlig, för långt drifven eller rättare för ensidig demokratisering af Andra Kammaren och att, för att möjliggöra en sådan begränsning, i stället erbjuda en viss förskjutning i samma riktning af den Första. Fördelen af att på så sätt vinna en ändamålsenlig lösning af frågan om allmän rösträtt är därmed icke för dyrt betalad, ty, med kamrarnes ömsesidiga vetorätt såsom hittills bibehållen, får Första Kammaren liksom alla andra öfverhus till sist vika för den allmänna folkviljan om ock efter kortare eller längre stridigheter, alltid medförande split och bitterhet, sannolikt resulterande i att Första Kammaren inom en icke allt för aflägsen framtid kommer att väsentligt förlora i betydelse. Införandet af proportionellt valsätt till båda kamrarna kommer med nödvändighet att medföra, att i stället för kammare mot kammare politiska partier gemensamma för båda kamrarna komma att stå mot hvarandra. Det är omöjligt att säga, hvar den absolut rätta punkten för kamrarnes inbördes maktbegränsning är belägen, men det är lika omöjligt att med sakliga skäl bevisa, att de nuvarande, från ständernas förstärkta utskott hämtade bestämmelserna, hvarigenom *alla* bevillningsfrågor kunna afgöras genom omedelbar gemensam votering, men *alla* lagstiftningsfrågor måste afgöras genom kamrarnes enstämmiga beslut, äro de enda rätta! Det skall icke bestridas, att de måhända hittills varit det, men allt tyder på, att de icke längre äro det och något stöd för desamma i andra författnings mottvarande anordningar torde icke kunna påvisas.

Demokratisering.

Faran för att reformen skall kunna medföra förhastade lagändringar är synnerligen ringa, då den gemensamma voteringens användande är så begränsad och en lag ändock icke utan Konungens sanktion blir gällande, och denna för civil-, kriminal- och kyrkolag skall föregås af högsta domstolens yttrande.

*Ändring i
samman-
sättning eller
i befogenhet.*

Hvilket är att föredraga, en längre gående ändring i sammansättningen än en, med Andra Kammaren gemensam, begränsning i befogenheten?

En långt gående ändring uti Första Kammarens sammansättning, hvilken skulle föranledas genom nedsättning af census för urväljarne eller med andra ord genom en nedsättning i den kommunala rösträttskalan, hvilken utväg jämväl föreslagits, ingriper i själfva verket vida mer på de fundamentala villkoren för att Första Kammaren skall kunna bibehålla karaktären af ett öfverhus, än hvad ofvan föreslagna inskränking i befogenheten skulle komma att göra. Det torde nämligen vara af större vikt, att Första Kammaren sammansättes af medlemmar ur de socialt högre stående och burgnare samhällsklasserna, hvarigenom dess karaktär af öfverhus och återhållande element i realiteten bibehålles, än att dess nuvarande befogenhet inom representationen ovillkorligen förblir oförminskad. I samma mån denna befogenhet hos ett öfverhus är stor, i samma mån ligga författningskonflikterna närmare och lagstiftningsarbetet försvåras utan någon reel fördel för samhället, ty erfarenheten visar, att eftergifter förr eller senare likväl komma, fastän måhända framtvingade, hvarigenom öfverhusets auktoritet förminskas. Man torde kunna påstå, att i de författningar, där öfverhusets befogenhet till formen är störst, där är dess betydelse i realiteten minst, emedan det ligger i allmänna medvetandet, att det dock af själfbevaringsdrift måste afstå att konsekvent begagna den vetorätt, som formelt tillkommer detsamma.

*Sveriges
"öfverhus".*

Man måste äfven iakttaga den säregna ställning, som vår Första Kammare intager i jämförelse med öfverhusen enligt de flesta andra länders författningar. — Det i förhållande till Andra Kammaren stora antalet ledamöter och sättet för dessas utseende af väljare, för hvilka fordras en lägre förmögenhetscensus än den nu för väljare till Andra Kammaren bestämda och bland hvilka till och med kvinnor räknas, innebär, att vårt öfverhus bildas efter ganska demokratiska grunder, visserligen väsentligt inskränkta genom det medelbara valsättet och den graderade röstskalan. Men borttages denna senare eller sänkes den väsentligt, kommer Första Kammaren till sammansättningen så nära Andra Kammar-
aren, att dess karaktär af öfverhus afsevärdt rubbas, hvarefter tvåkammar-

systemet visserligen fortfarande existerar till formen, men enkammar-systemet i realiteten. —

Men de föreslagna ändringarne i kamrarnes ömsesidighetsförhållanden innebära icke en inskränkning i endast Första Kammarens inflytande, utan de gälla lika väl för Andra Kammaren, fastän de beträffande den sistnämnda på grund af dess större ledamotsantal i praktiken kommer att verka mindre inskränkande, så mycket mer som de frågor, som omröstningarna kunna komma att röra, oftare afse reformer i liberal riktning, där Första Kammaren representerar den återhållande faktorn, än i konservativ riktning, hvarvid Andra Kammaren skulle komma att göra det.

*Förändringen
både för
Första och
Andra Kam-
maren.*

Reformens värde är ytterst beroende på det antal, till hvilket minoriteten skall uppgå, för att gemensam omröstning skall få äga rum. Sättes detta antal för högt, förlorar reformen sitt praktiska värde och kommer sällan att tillämpas, sättes den för lågt, möjliggöres för den ena kammaren att mot medkammaren allt för lätt genomdriva sin vilja. Undersökes emellertid röstsiffrorna i de båda kamrarne vid de fall, då under senast förflutna år votering ägt rum om lagförslag, och tages hänsyn till nuvarande och efter en rösträttsreform antagligen uppstående fördelning af de olika partierna inom kamrarne, torde man finna, att härofvan föreslagna minimiantal af en fjärdedel af en kammars ledamöter är rättvist afvägd, och att tvåkammar-systemets principer genom en så afvägd reform icke äfventyras.

*Lägstaminori-
teten.*

Reformen innebär en naturlig och konsekvent utveckling af i vår författning redan förefintliga former, då däremot reformen baserad på den kommunala röstskalans förändring berör en af grunderna för Första Kammarens natur och egenskaper och i författningsfrågan inblandar frågor angående den kommunala lagstiftningen, hvilka helst borde lösas oberoende af den förstnämnda och icke därmed sammanblandas.

*Naturlig
utveckling.*

Rent praktiskt sedt skulle den föreslagna reformen, oafsedt rösträttsfrågan, säkerligen medföra flera direkta fördelar. Först och främst skulle den skydda Första Kammaren för de angrepp mot dess bestånd, som otvifvelaktigt öppet eller förtäckt komma att göras, den skulle höja kammarens auktoritet och prestige och konsolidera densamma samt dämpa den misstro och misstämning mot densamma, som faktiskt inom stora samhällslager för närvarande gör sig gällande, den skulle underlätta lagstiftningsarbetet och den skulle förhindra att lagförslag, i och för sig af största behof och nytta, falla endast på grund af någon mindre väsentlig detalj. Reformens största nytta ligger måhända däruti, att den gör obehöfliga — om de så få betecknas — illojala kompromisser, hvarvid

*Direkta för-
delar.*

*“Illojal kom-
promiss“.*

anslagsvägran och genomdrifvandet af i och för sig måhända orimliga och för landets ekonomi fördärfbringande tvära ändringar i den progressiva beskattningen, komme att tjäna som ett af den nuvarande författningen möjliggjordt medel att framtvinga lagändringar.

Plattform för
nyval.

Slutligen må påpekas, att viktigare frågor, som enligt ofvanstående efter omval till Andra Kammaren kunna blifva föremål för gemensam omröstning, komma att tjäna till plattform vid icke allenast detta val utan ock vid under mellantiden förekommande val till Första Kammaren.

Utskottsval.

Val af medlemmar i utskott.

Det ligger i sakens natur, att om proportionellt valsätt vid val af riksdagsmän genomföres, så måste det också komma till användning vid val inom Riksdagen, där metoden är lätt tillämplig. Riksdagen har också redan beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta syfte, och i föreliggande förslag upptages det, som redan framställts af nuvarande statsrådet I. E. Biesert i motion n:o 211 vid 1905 års riksdag.

Principiellt sedt borde jämväl andra val inom kamrarne ske proportionellt. Då sådana val icke äro af synnerligen stor politisk betydelse, torde det icke nu föreligga något verkligt behof att för dessa vidtagna ytterligare grundlagsändringar, hvilka framdeles lätt torde kunna genomföras, om och när de befinnas nödiga.

Sammanfattning.

Förestående förslag innebär — utom möjliggörandet af införandet af ett modernt och rättvist valsätt — det proportionella — om ock till Första kammaren endast i inskränkt bemärkelse,

att grunderna för val till Första Kammaren erhålla grundlagsform,

att det beträffande alla föreslagna förändringar endast innebär en utveckling af nu bestående förhållanden och institutioner,

att förändringarne i kamrarnes ömsesidighetsförhållande underlätta riksdagsarbetet och motverka författningskonflikter utan att förtaga Första Kammarens karaktär och egenskap af ett öfverhus, hvilket genom nedsättning af rösträttscensus skulle inträffa,

att, oaktadt förändringen i kamrarnes inbördes förhållande, den grundsatsen i vår författning, att »kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet», bibehålles oförändrad,

att de mot föregående förslag anförda olägenheterna med de proportionella valen minskas, särskildt genom medgifvandet att till yttinnehållet större län kunna delas i flera valkretsar,

att de medgifvanden från konservativt håll, som under en eller annan form måste göras för att få principen om de proportionella valen införd i detta fall i sig själf innebära en förbättring så till vida, att Första Kammarens auktoritet stärkes och dess fortvaro betryggas,

att reformen, genomförd med vederbörlig hänsyn till förhållandet mellan kamrarne, bör blifva bestående och ett afslutadt helt, så att reformkrafven med afseende på den bestående författningen kunna antagas blifva för en längre tid framåt tillfredsställda, hvilket icke blir händelsen, om rösträttsreformen för Andra Kammaren sker isoleradt, då den med nödvändighet kommer att följas af ett direkt eller indirekt arbete riktadt mot Första Kammarens ställning inom Riksdagen,

att icke tvåra förändringar i grunderna för den progressiva beskattningen, riskabla för landets ekonomi, af en tillfällig opinion eller orsakad af andra än beskattningsmotiv kunna genom omedelbar gemensam votering framtvingas,

att lagfrågor lättare än hittills kunna lösas.

I olikhet med hvad som i regel brukar ske med de flesta andra äfven långt mindre viktiga frågor, har icke rösträttsfrågan — endast frågan om förändring af valsättet — varit underkastad utredning af en särskildt därför tillsatt kommitté. Dock hade denna, den på många decennier för vårt land viktigaste frågan, visserligen varit förtjänt af en, hela frågan omfattande, grundlig utredning. Med det stora material, som föreligger färdigt uti Kungl. Maj:ts olika propositioner och uti en mångfald motioner, torde en vidare utredning beträffande grundprinciperna knappast numera erfordras, utan torde Riksdagen kunna redan nu besluta att såsom hvilande antaga vissa erforderliga grundlagsändringar. Däremot erfordras angående den särskilda vallagen ytterligare utredning, hvilken emellertid i betraktande af det rikliga material, som föreligger tillgängligt, bör utan svårighet kunna medhinnas så tidigt, att förslag till vallag kan föreläggas nästa lagtima Riksdag.

Rösträttsfrågans utredning.

Något uppskof med rösträttsfrågans slutliga lösning behöfver icke här af förorsakas, då grundlagsändringen ändock icke kan slutligen afgöras förr än efter nästa ordinarie nyval till Andra Kammaren.

Tidsutdräkt.

På grund af hvad vi sålunda anfört, få vi vördsamt hemställa,

att riksdagen behagade antaga såsom hvilande för vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 31, 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 37, 38, 65 och 75 riksdagsordningen äfvensom till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 31, 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 6, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 37, 38, 65 och 75 riksdagsordningen så ock till öfvergångsstadgande i riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 31.

Till borgmästaretjänst i stad äge där bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män att föreslå tre behörige personer, då Konungen en af dem utnämne. På lika sätt förhållas med rådmans- och magistratssekreterare-sysslorna i Stockholm.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger rikets ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, Första Kammaren och Andra Kammaren, hvilkas ledamöter väljas på sätt riksdagsordningen och särskilda af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftade vallagar stadga. Kamrarne — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne och de i § 49 omförmälda vallagarne, att

yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll: ett statsutskott, att utreda — — — — — kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

§ 71.

På enahanda sätt förfares jämväl där kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning, eller bevillningens fördelning till utgörande; dock att hvad sålunda stadgats ej äger tillämpning, där kamrarnes stridiga beslut afse meddelande af nya bestämmelser rörande skattefrihet eller lindring i skatten för viss inkomst eller förmögenhet eller, när fråga är om bevillnings utgörande efter progressiv skala eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet, fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag samt den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå.

Riksdagsordningen.

Kamrarnes bildande.

a) Första Kammaren.

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola till ett antal af etthundra-femtio utses af landstingen och stadsfullmäktige i de städer, som ej i landsting deltaga.

Valen ske med de undantag, om hvilka i § 7 här nedan särskildt stadgas, för en tid af sex år, räknade från och med januari månads början näst efter det år, under hvilket valet skett.

2. Hvarje landstingsområde och sådan stad, som nyss nämnts, utgör en valkrets, och samtliga valkretsar sammanföras i sex valdistrikt på sådant sätt, att i möjligaste mån samma antal riksdagsmän inom hvarje distrikt utses.

Rikets indelning i valdistrikt innehålles i lagen om val till Riksdagens Första Kammare.

3. För hvarje valkrets väljes efter folkmängden inom dess område en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundra-femtiondedel af rikets folkmängd.

4. För valkrets, som har mindre folkmängd än i mom. 3 sägs, väljes dock en riksdagsman.

5. Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning af stadgandena i mom. 3 och 4 bör utses, icke uppgår till etthundrafemtio, skola, för ernående af detta antal, de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt mom. 3 äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne, vara berättigade att hvardera välja ytterligare en riksdagsman.

6. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes hvar tolfte år af Konungen. Hvad sålunda bestämmes må dock icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet, i följd hvaraf nya valkretsar, som då dylik bestämelse skall tillämpas, ännu ej utsett riksdagsman samt gamla valkretsar, för hvilka ökning af antalet riksdagsmän bör äga rum, icke må komma i åtnjutande af dem sålunda tillkommande rättighet annat än i den mån ledigheter uppstå i valkretsar, för hvilka antalet riksdagsmän bör minskas; och skall i afseende å ordningen för sagda rättighets utöfning de särskilda valkretsarne emellan gälla till efterrättelse: att nya valkretsar äga företräde framför äldre; att bland två eller flera nya valkretsar företrädet tillkommer den, som tidigast utträdt ur landsting; att valkretsar, för hvilka tillökningen i riksdagsmännens antal är grundad på stadgandena i mom. 3 äga företräde framför valkretsar, för hvilka sådan tillökning härleder sig från föreskrifterna i mom. 5; att bland sådana valkretsar, hvilka på grund af stadgandena i mom. 3 äga välja ökad antal riksdagsmän, den har företrädet, för hvilken detta antal är störst, eller, om antalet är lika för två eller flera valkretsar, den bland dem, hvars folkmängd mest öfverskjuter de tal, som enligt samma mom. äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarne; att bland sådana valkretsar, hvilka jämlikt mom. 5 äga utse ökad antal riksdagsmän, företrädet tillkommer den, för hvilken det i samma mom. omnämnda folkmängdsöfverskott är störst; samt att i de fall, där folkmängdsöfverskottet, såsom lika stort för två eller flera valkretsar, ej kan tjäna till grund för bestämmande af företrädet dem emellan, detta skall afgöras genom lottning inför chefen för justitiedepartementet i närvaro af tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

7. Därest gällande bestämmelser för val af landstingsmän eller stadsfullmäktige varda förändrade, skola för val af riksdagsmän till

Första Kammaren inom hvarje valkrets utses särskilda, i vallagen närmare omförmälda korporationer, valda och sammansatta efter de grunder, som för närvarande äro gällande för val till landsting och stadsfullmäktige.

§ 7.

1. Under det år, då efter det dessa bestämmelser trädt i kraft nya val till Andra Kammaren första gången äga rum, skola nya val i hela riket till Första Kammaren förrättas att gälla för en tid, räknad från och med januari månads början nästpåföljande år,

- af inom ett valdistrikt ett år*
- » *inom ett valdistrikt två år*
- » *inom ett valdistrikt tre år*
- » *inom ett valdistrikt fyra år*
- » *inom ett valdistrikt fem år och*
- » *inom ett valdistrikt sex år.*

Ordningsföljden mellan valdistrikten bestämmes genom lottning inför chefen för justitiedepartementet i närvaro af tre bland fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

2. Sedermera skall inom hvarje valdistrikt förrättas val under sista året af den valperiod, för hvilken senast verkställda val inom distriktet gäller.

3. Skall i anledning af uppkommen ledighet i valkrets, för hvilken antalet riksdagsmän, enligt af Konungen jämlikt § 6 mom. 6 meddelad bestämmelse, bör minskas, riksdagsman för annan valkrets utses, skall där ej på grund af mom. 2 härofvän val samma år verkställas inom det valdistrikt, sistnämnda valkrets tillhör, sådant utseende afse endast återstoden af den valperiod, för hvilken senast verkställda val inom distriktet gäller.

4. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen inom hvarje valdistrikt för återstoden af den tid, för hvilken senast anställda val inom distriktet gäller. Landsting sammanträder, där så erfordras, till urtima möte.

§ 8.

Val till riksdagsmän i Första Kammaren verkställas i den ordning som vallagen bestämmer; och skola valen i alla valkretsar, för hvilka minst tre riksdagsmän utses, vara proportionella.

§ 10.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet. Fullmakterna, som, när valet verkställes af landsting, underskrifvas af dess ordförande, med kontrasignation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, undertecknas af stadsfullmäktiges ordförande jämte två af desse fullmäktige, skola hafva den lydelse, som i vallagen angifves.

b) *Andra Kammaren.*

§ 13.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 14.

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmäles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundratrettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer, bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom ytviddens eller folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra flera än en valkrets.

§ 15.

Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundredtrettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundredtrettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 6 är stadgad. Ej må dock i någon valkrets antalet riksdagsmän understiga tre. $\frac{1}{2}$

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställas af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hans hustru eller minderåriga barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Hvarje röstande äge därvid en röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För en hvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet, och skola dessa fullmakter hafva den lydelse, som i vallagen angifves.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

- 1) de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
- 2) ålder öfver 60 år;
- 3) att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannauppsdrag, ehvad den göres vid valtillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppsdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant

ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse skett senare än vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 11 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhålles, som i § 11 sägs.

§ 24.

Hvarje ledamot — — — (lika med nuvarande § 23) — — — af arfvodet.

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma, i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannauppdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgang uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgangne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om ny ledamots utseende; och då den afgangne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om utseende af annan person i den afgangnes ställe.

§ 37.

Å hvarje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugo, statsutskottet af tjugofyra, bevillningsutskottet af tjugo, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstämmande beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

2. Hvardera — — — — — — — — — — inträda.
3. Därest — — — — — — — — — — tillsättas.
4. Å urtima — — — — — — — — — — ärenden.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och de vallagar, hvarom i § 49 regeringsformen förmäles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet — — — — — stadgad.
3. Utskottet — — — — — proposition.

§ 65.

1. När, i fråga om statsutgifter eller bevillning, med det undantag, hvarom i § 7 regeringsformen förmäles, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om an-

svarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori vardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfrige sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln ouppbruten genast förstöras.

2. Har i annan fråga än i § 64 eller mom. 1 härofvän omförmäles ett allenast af den ena kammaren antaget beslut, som vid slutlig omröstning inom medkammaren omfattats af minst en fjärdedel af hela antalet ledamöter i sistnämnda kammare, å första riksdag, som efter förrättade nya val till Andra Kammaren därefter sammanträder, i oförändrad form såväl antagits af den ena kammaren, som ock i medkammaren omfattats af nyssnämnda minoritet, och hafva kamrarnes stridande beslut efter förslag af vederbörligt utskott icke heller då kunnat sammanjämkas, skola bägge kamrarne hvar för sig, såsom i mom. 1 sägs, rösta om de olika beslut, hvori de stannat, och gälle därefter såsom Riksdagens beslut den mening, som erhållit de flesta ledamöters af båda kamrarna sammanräknade röster.

§ 75.

1. Vid alla val iakttages, att namnsedlarne, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, omärkta och fria så väl från all tvetydighet i anseende till personernas namn, som från oriktighet i anseende till deras antal. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

2. De i § 37 och § 50 omförmälda val skola vara proportionella, där ej fråga är om val efter afgången utskottsledamot eller deputerad.

Närmare föreskrifter meddelas i reglementariska föreskrifterna för Riksdagen.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter utgången af augusti månad 1910, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före år 1909 i sådant hänseende gällande stadganden.

Under förutsättning att ofvannämnda förslag till grundlagsändringar blifva af Riksdagen antagna såsom hvilande, hemställa vi,

att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och till nästa lagtima Riksdag framlägga förslag till vallagar för val af riksdagsmän till såväl Första som Andra Kammaren som ock för utskottsval inom Riksdagen, hvilka af ofvannämnda grundlagsändringar föranledas.

Vi anhålla slutligen vördsamt,

att konstitutionsutskottet, om det finner nu framställda förslag till grundlagsändringar böra bifallas, ville göra de ändringar och tillägg det finner önskvärda.

Stockholm den 21 mars 1906.

Theodor Adelswärd.

Hugo Hammarskjöld.